

5.11.2020

Viite Lausuntopyyntö 21.10.2020

Asia Lapua, Asemakaavan muutos korttelissa 843 Liuhtarin kaupunginosassa

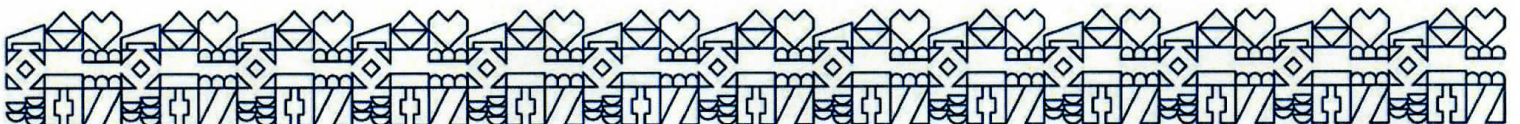
Lapuan kaupungin maankäyttö- ja kiinteistöosasto on pyytänyt Seinäjoen museoiden lausuntoa Liuhtarin kaupunginosan, korttelin 843 (Vanha Paukku) asemakaavamuutoksen luonnoksesta ja muusta valmisteluaineistosta.

Kaava-alue sijoittuu Kauppakadun, Vanhan Paukun tien ja Lapuanjoen sekä rautatien väliselle alueelle. Suunnittelualue on pääsääntöisesti varasto- ja entistä tehdasaluetta. Lapuan patruunatehdas toimi alueella vuodesta 1923. Tehtaan toimintoja alettiin siirtää kaupungin ulkopuolelle 1970-luvulla. Patruunatehtaan rakennuksiin kehitettiin kulttuurikeskus, jossa on julkisia palveluja ja liiketoimintaa. Teollisuushistoria on alueella edelleen voimakkaasti läsnä.

Kulttuurikeskuksen ja junaradan välissä on lisäksi entisessä lääkärintalossa toimiva päiväkotitoiminta. Alueen itäpuolelle on rakennettu kaksi 8-kerroksista asuintaloa. Korttelin itäosaan on mahdollista rakentaa 1–2 enintään 6-kerroksista asuinkerrostaloa. Lapuanjoen vastarannalla on uudehkoja pientaloja. Kaava-alueen pohjoispuolella on pienimittakaavaista asuin- ja liikerakentamista 1800-luvun lopulta ja 1900-luvun alusta.

Kaavan tavoitteena on tutkia alueen maankäytön kehittämismahdollisuuksia kulttuurihistoriallisen ympäristön arvot huomioon ottaen. Samalla selvitetään mahdollisuus purkaa alueella sijaitseva entinen ruokalarakennus. Kaava-alueelle muodostetaan kulttuuritoiminnan sekä liike- ja toimistorakennusten korttelialue. Suojelumerkinnät perustuvat nykyisiin kaavoihin. Alue on osoitettu Lapuan keskustan liike- ja asuinalueen osayleiskaavassa (2017) valtakunnallisesti arvokkaaksi kulttuurihistorialliseksi ympäristöksi (sk-1). Se sijoittuu maakunnallisesti arvokkaalle Lapuan- ja Nurmonjokilaakson alueelle (ma-2). Voimassa olevissa asemakaavoissa alueen arvot on huomioitu /s-1-merkinnöin.

Kaavatyö on edennyt vaiheittain, ja sitä varten on tehty erilaisia selvityksiä ja suunnitelmia. Esimerkiksi vuoden 2016 yleissuunnitelmassa tutkittiin asuinrakentamista alueen itäosaan sekä vaihtoehtoja esiintymislavojen, kesäteatterin, täydennysrakentamisen, pysäköintialueiden ja kevyen liikenteen reittien sijoitukselle. Osallistamismenettelyä hyödyntänyt viitesuunnitelma (Arkkitehtitoimisto Hirvilampi Oy ja Arkkitehtitoimisto Kaivo-oja) valmistui vuonna 2020. Siinä tutkittiin uusien toimintojen sijoittamista ja alueen kehittämistä kulttuurikeskuksen tarpeisiin.

Painopisteinä olivat päiväkodin, vanhan sisäänkäynnin ja peltihallin alueet. Kulttuurikeskuksen tilatarpeita selvitettiin keskuksen toimijoilta.

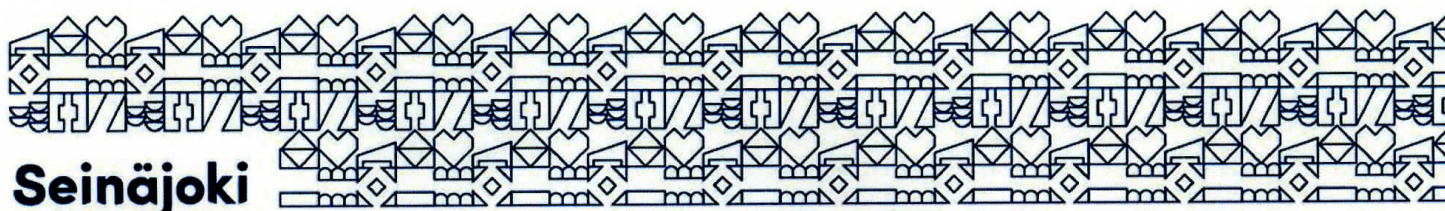
Kaavatyötä varten on hyödynnetty selvitystä valtakunnallisesti merkittävistä kulttuuriympäristöistä ja Lapuan osayleiskaavaa varten tehtyä kulttuuriympäristöselvitystä vuodelta 2011.

Vanha Paukku entisine tehdasrakennuksineen ja niiden välisine ulkoalueineen muodostaa merkittävän kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennetun miljöökokonaisuuden. Valtakunnallinen merkittävyys liittyy hajautetun sotatarviketeollisuuden rakentamiseen Suomen itsenäistymisen jälkeen. Patruunatehdas on myös edustava esimerkki aikanaan sulkeutuneen teollisuusalueen ottamisesta uuteen käyttöön. Lapuanjoen rannalla sijaitsevalla tiivisrakenteisella tehdasalueella on kolmisenkymmentä rakennusta, joista vanhimmat ovat 1910-luvulta. Valtio on rakentanut alueelle rakennuksia vuodesta 1923. Viimeisimpänä on valmistunut pääkonttori vuonna 1980. Valtaosa vanhimmista rakennuksista on julkisivuiltaan joko punatiilisiä tai rapattuja. Ruokala on rankorakenteinen ja pystyvuorattu. 1920–1930-luvun rakennussuunnittelusta vastasi Yleisten rakennusten ylihallituksen arkkitehti Onni Tarjanne ja alueen uusiokäytön suunnittelusta Lapuan kaupunginarkkitehti Helena Teräväinen. Lataamo muutettiin taidemuseoksi arkkitehti Juha Leiviskän suunnitelmin.

Alueen arvorakennuksia ovat ruokala, isotehdas, lämpökeskus (elokuvateatteri), pajakappeli, makasiini (liiketilat), muuntaja, työkalutehdas (Laakia), lataamo (taidemuseo) ja lyijylankaosasto (kulttuuriosuuskunta) sekä ampumaradat.

Suojellun ruokalarakennuksen purkamiseen haettiin poikkeamislupaa. ELY-keskus ei hyväksynyt sitä, vaan edellytti rakennuksen suojeluarvojen, säilyttämisen ja purkamisen vaihtoehtojen selvittämistä kaavoitusmenettelyllä. Seinäjoen museot totesi suojelun purkamisen olevan mahdollinen asemakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa koskevassa lausunnossaan 18.3.2019. Kuntotutkimuksen mukaan rakennus on pahoin vaurioitunut. Korjaaminen tarkoittaisi käytännössä kaikkien rakennusosien vaihtamista, jolloin kyseessä olisi kopio ilman rakennushistoriallista autenttisuutta.

Alueen muita rakennuksia, joihin kaavoitus vaikuttaa, ovat päiväkotit, tilikonttori ja teräshalli. Päiväkotina toimiva puurunkoinen lääkärintalo on valmistunut 1920, mutta sitä on muutettu 1980- ja 2000-luvuilla päiväkotit ja esikoulutoimintoja varten. Samassa pihapiirissä on ulkorakennus, joka sijaitsee kiinni katualueessa ja peittää näkymän kulttuurikeskuksen sisäänkäyntialueelle. Rapattu tiilirakenteinen tilikonttori sijaitsee itäisen ajoneuvosisäänkäynnin. Se kuuluu alueen vanhimpaan rakennuskantaan, mutta sen säilyminen alueen kokonaisuuden kannalta ei ole ehdotonta. Rakennuksella onkin lainvoimainen purkulupa. Vanhan Paukun aluetta idässä rajaa tilikonttorin vieressä sijaitseva teräsrakenteinen halli ja sen

kivirakenteinen siipiosa 1970-luvulta. Peltihallilla ei ole esteettisiä tai toiminnallisia arvoja.

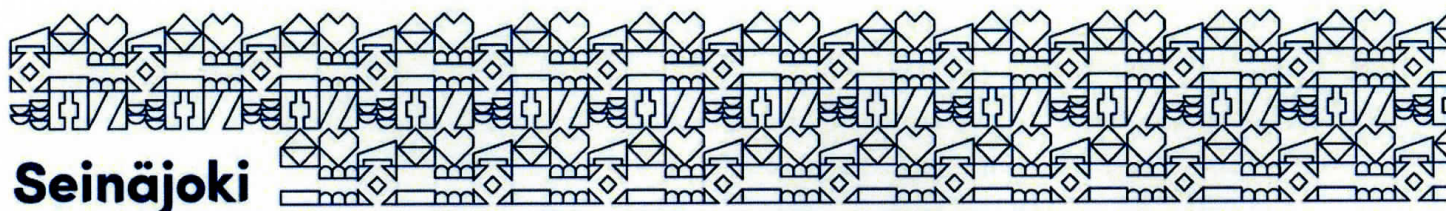
Kaava toteuttaa hyvin Vanhan Paukun sekä toiminta- ja kehittämistarpeita että suojelutavoitteita. Aluemerkinä YYK/s-1 kohdistuu kulttuuritoiminnan ja liike- ja toimistorakennusten korttelialueelle, jolla ympäristöä kehitetään vanhat rakennukset säilyttäen. Kaavamääräyksessä todetaan alueen arvot ja luodaan reunaehdot uudelle rakentamiselle, joka on sovitettava kaupunkikuvalliselta ilmeeltään, materiaaleiltaan ja mittakaavaltaan alueen miljööseen. Isotehdas (kirjasto, museo ja näyttelyt, ravintola, auditorio), lämpökeskus (elokuvateatteri), pajakappeli, makasiini (liiketilat), muuntaja, työkalutehdas (Laakia, liiketiloja), lataamo (taidemuseo) ja lyijylankaosasto (kulttuuriosuuskunta) sekä ampumaradat on merkitty sr-2-merkinnällä, jolla huomioidaan niin ikään kohteiden arvot ja viitataan kohteiden ominaispiirteisiin. Rakennus- ja toimenpideluvista on pyydyttävä museoviranomaisen lausunto.

Kaavamääräykset ovat riittävät. Jotta niiden noudattaminen ei olisi tulkinnanvaraista, kaavaselostuksessa on syytä kuvailla ne arvoalueen ja suojelukohteiden arvot ja ominaispiirteet (ilme, materiaalit, mittakaava), joita kaavamääräyksellä pyritään vaalimaan. Selostuksessa on toki hyvä, laaja ja valaiseva kuvamateriaali, mutta sen oheen tarvitaan kirjallista kuvailua. Näin myös inventointitiedon riittävyys ja ajantasaisuus voidaan arvioida.

Taidemuseon itäpuolelle on osoitettu 750 krsm², enintään 2-kerroksinen rakennusala museon lisärakentamiselle. Lisätilalle on ilmeisen vankat perusteet ja siinä tulee ottaa huomioon myös toiminnan sujuvuus, joten museo ei asetu vastustamaan lisärakentamista. Suunnittelu tulee toteuttaa siten, että rakennukselle ominainen hahmo ja visuaalinen ilme ovat edelleen hahmotettavissa. Käynti Vanhan Paukun alueelle tapahtuu paikoitusalueen kautta ja alueella järjestetään tulevaisuudessa erilaisia tapahtumia, joten taidemuseon itäjulkisivu on yhtä tärkeä kuin sisäpihan puolella oleva.

Ruokalarakennus, työkalutehtaan myöhempi lisäosa, peltihalli ja sen siipi, tilikonttori ja päiväkotit eli lääkäritalo on jätetty ilman suojelumerkintää -perustellusti. Ruokalarakennuksesta on syytä tehdä rakennushistoriallinen selvitys ennen purkamista. Päiväkodin inventointia tulee tarkentaa tarvittaessa. Museon näkemyksen mukaan tilikonttorista riittää dokumentointi.

Ruokalarakennuksen paikkeille voidaan rakentaa enintään 2-kerroksinen 600 krsm² rakennus, jonka poikittainen sijoitus avaa Kauppakadun ja työkalutehtaan väliin aukion erilaisia toimintoja ja tapahtumia varten. Suunnitteluprosessin aikana esiin noussut idea vanhan puukoulun siirtämistä kyseiselle paikalle tulee harkita tarkoin. Koulun kulttuurihistorialliset arvot liittyvät sen historiaan ja sijaintiin osana koulukorttelia. Toisaalta rakennuksen siirtäminen Vanhan Paukun alueelle olisi positiivinen asia, koska näin koulurakennus saataisiin säilymään. Toisaalta se olisi historiaaustaltaan

ja tyyliään vieras elementti. Sisääntuloalueen ja Kauppakadun yhtymäkohta, portti- tai muu rakennelma tulee sopeuttaa niin Vanhan Paukun kuin Kauppakadun muun rakennuskannan ilmeeseen.

Tilikonttorin alueelle osoitettu 500 krsm² rakennusala ja peltihallin alueelle osoitettu 2500 krsm² rakennusala enintään 2-kerroksisille rakennuksille varmistavat Vanhan Paukun säilymisen omana kokonaisuutena.

Päiväkodin rakennusosalalle saa rakentaa 1-kerroksisia rakennuksia 500 k-m². Piharakennuksen purkaminen selkeyttää kyseisen alueen käyttöä ja sen nivoutumista osaksi muuta aluetta. Lisäksi makasiinirakennukseen mahdollistetaan sisäpihalta lääkärintalolle johtava läpikulku. Se hyödyntää sisäpihan puolella olemassa olevaa sisäänkäyntiä. Länsipuolella joudutaan tekemään uusi aukko, mikä ei kuitenkaan vähennä rakennuksen arvoja.

Kaavaluonnoksessa on huomioitu myös joenranta sekä paikoitusalueen ja Kauppakadun välinen alue puistoina. Ajoneuvoliittymät Kauppakadulta on rajattu vain muutamaan, harkittuun kohtaan.

Muutoin Seinäjoen museoilla ei ole huomautettava kaavaluonnoksesta. Lapuan kaupunki on tehnyt aikoinaan arvokkaan teon kunnostamalla ja muokkaamalla patruunatehtaan alueesta monimuotoisen, erilaisia toimijoita yhdistävän kulttuurikeskuksen ja jatkamalla sen arvostamista ja kehittämistä edelleen. Nyt valmisteilla oleva kaava jatkaa tätä työtä.

SEINÄJOEN MUSEOT, ALUEELLINEN TOIMINTA

Susanna Tyrväinen
rakennustutkija

Janne Rantanen
maakunta-arkeologi

Tiedoksi Museovirasto
Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus

